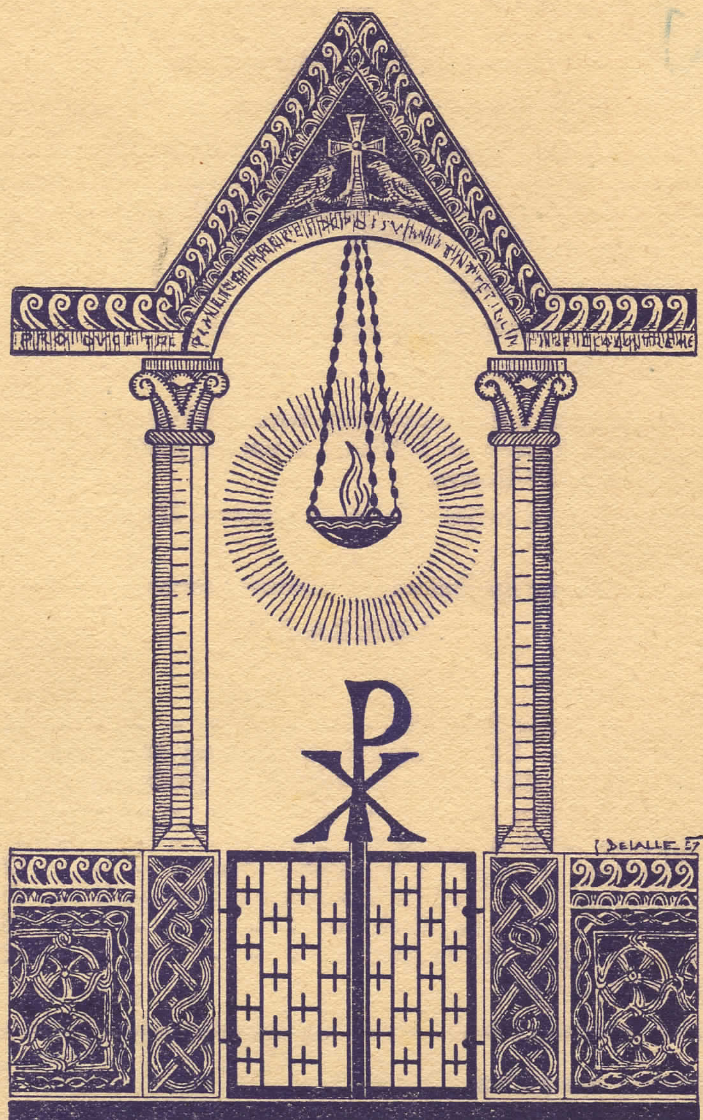
Poštarina plaćena u gotovu.

ŽIVOT S CRKVOM

LITURGIJSKI ČASOPIS

GOD. IV. 1938 BR. 5.

ŽIVOT S CRKVOM

Časopis za liturgijsku obnovu
s prilogom »Sv. Misa i večernja za nedjelje i blagdane«.

Izlazi jedamput mjesečno prema crkvenoj godini. Dozvolom crkvene vlasti izdaje »Zvijezda mora« — Hvar, a uređuje: Sveć. Josip Kirigin, Hvar. Tisak Leonove tiskare - Split (zastupnik Josip Dadić).

Godišnja pretplata:

Časopis s prilogom 30 Dinara

Sam prilog - - - - 15 »

Povjerenici koji raspavačaju barem 5 komada priloga, prodavaju 1 komad za 1 Dinar, a upravi plaćaju za svih 12 brojeva po 10 Dinara.

Pretplata se šalje: »Zvijezda mora« - Hvar (br. čeka 32.193).

SADRŽAJ:

PORUKA UPRAVE

Molimo sve povjerenike, da nam odmah pošalju natrag sve neprodane primjerke časopisa i priloga. Javljaju nam se neki novi pretplatnici, a nemamo nekih brojeva. Vraćati neprodane primjerke tek na svršetku godine znači upropaštavati list.

Još jedamput molimo, da svi urede svoje dugovanje za list i za »Croatia orans«. Isto tako molimo i pretplatu za ovu godinu, jer mi moramo tiskari redovito plaćati.

ŽRTVENIK

Žrtvenik je najsvetije mjesto u crkvi, jer se na njem prikazuje euharistička žrtva Novoga Zavjeta. Žrtvenik nam je znamen onoga stola, na kojem je Isus pri posljednjoj večeri ustanovio svetu pričest i svetu misu. Potom nam znamenuje križ, na kojem je Isus raspet, grob u kojem je pokopan, betlehemske jaslice i Kalvariju. Žrtvenik nam je slika vjere i srca našega, u kojem prikazujemo Bogu žrtvu poniznosti, ustrpljivosti i trapljenja.

*

Otkada su za doba Konstantina Velikoga (313 g.) mogli kršćani slobodno graditi crkve nisu u njima podizali više od jednog oltara. Oltar je kao i danas bio u sredini svetišta ispred trona biskupskog, koji se je nalazio uvrh *apside* (polukruga kojim se završava crkvena zgrada). Već u početku oltar je bio prema istoku postavljen u znak da se kršćani mole Isusu, koji je svijetlo, dolazeći s Istoka, što prši tminu neznaboštva. Kako je pak svećenik govorio svetu Misu okrenut licem prema puku, to su neke crkve građene tako da su im vrata bila sa istočne strane, a oltar sa zapadne, pa je na taj način svećenik okrenut licem prema vratima gledao na istok govoreći sv. Misu, a puk bio licem prema zapadu.

Apostoli su bez sumnje misili na drvenim stolovima, a u katakombama se je prikazivala presveta žrtva nad grobom mučenika. Kasnije (od IV vijeka) se običavalo relikvije mučenika u crkvi pod oltarom ukopati, pa odatle je ostao zakon, koji i danas nalaže, da u svakoj ploči oltar-

skoj mora biti izdubina (zove se i danas »grob«) u koju se polažu kosti mučeničke. U srednjem vijeku se običavalo kod posvete oltara u oltar postaviti 3 posvećene hostije i 3 grumena tamjana. Danas se stavlja u »grob« uz kosti mučeničke tri grumena tamjana (što znamenuje mirisne pomasti kojima su se mazala tjelesa mrtvaca). U Solinu u razorenoj crkvi sv. Anastazija i danas se vidi grob-sarkofag sa malim otvorom s prednje strane — prozorčić. — Običaj je bio kroz taj otvor lijevati ulje na kosti mučeničke ili se dirati rupcem, koji je po tome postao relikvija. U crkvi sv. Asterija kod Amfiteatra pod oltarom je šest stupova, a među njima su počivala tjelesa 4 mučenika.

Kako istakoh, prvi su oltari bili drveni, ali vrlo rano su se pravili od kamena. Neki drže, da je papa Evarist godine 101 uveo kamene žrtvenike, a svakako ovi kameni žrtvenici od vremena Konstantina Velikoga bivali sve običniji, a od IX vijeka gotovo svuda uvedeni osim Engleske i Irske, gdje su se drveni održali sve do XII vijeka.

Tekar je Pijo V izdao naredbu da žrtvenici moraju biti od kamena. Već se je u najstarije doba pokrivao oltar lanenim stolnjacima, radi časti presvete Euharistije, da se čestice ne raspršu i jer je i Isus pokopan zamotan u lanene ubruse. Danas moraju na oltaru biti tri pokrivala — gornji se je već i prije spuštao, da visi sa tri strane i urešen je bio s prednje strane. Prednja strana oltara više puta je vrlo umjetnički izrađena od tkanina, a i od raznog tvrdog materijala — kovine ili drva. Od XV vijeka zove se to *antipendium*. Jedan takvi je u crkvi Dominikanaca u Trogiru.

Već u IV vijeku nadkrivali su se oltari ciborijem — a to je krov, koji leži na četiri stupa. Općenito se ciboriji nisu nego samo u pojedinim zemljama dizali nad oltarom. U nas u doba narodnih vladara lijep je bio ciborij nad oltarom u crkvi sv. Marte u Bihaćima — a pred ovom crkvom je pisana povelja (listina) 852 u kojoj se prvi put spominje hrv. ime. Ovaj ciborij obnovljen nalazi se u Splitu u zbirci arheološkog društva »Bihać«. Lijepo se opažaju tragovi ciborija i žrtvenika i u starohrv. crkvi sv. Mojsija u Solinu, a iz XIII vijeka još je na mjestu ciborij nad glavnim oltarom u crkvi sv. Ivana u Trogiru.

Danas na žrtveniku gore svijeće kao znak »svijetla svijeta« Spasitelja i njegovih apostola. U staro doba nisu imali mjesta na oltaru, već su se svijećnjaci postavljali oko oltara, a debele voštane svijeće na njima bile su za doba sv. Paulina iz Nole i bojadisane. U XIV vijeku nastao je

običaj da se stavljaju na oltar. U ranom srednjem vijeku visile su uljane svijeće oko oltara na ciboriju, a ponegdje su se postavljale svijeće na obruče, koji su visjeli sa stropa pred oltarom. Ti su obruči izgledali kao krune, pa su se i zvali tako. Jednu takvu zlatnu krunu darovao je kralj Zvonimir benediktinskom samostanu sv. Grgura u Vrani.

Oltar bez križa ne može se ni zamisliti, pa je u svako vrijeme križ bio na oltaru, samo ne uvijek na istome mjestu negdje ispred, a negdje iza oltara. Dok su građeni ciboriji nad oltarom, dizao se je križ navrh ciborija. Da se križ pak postavlja za sv. Mise na oltar počeo je običaj u XI vijeku, u XIII se raširio, a istom svršetkom XV vijeka je naređeno, da se križ *mora* nalaziti na oltaru.

Danas se obično na glavnom oltaru nalazi tabernakul — svetohranište. Svetu pričest čuvali su stari kršćani i kod kuće, da se u čas progonstva pričeste za okrepu duše, ali redovno u crkvi, no ne na oltaru, nego na posebnom mjestu — zvanom »pastophorium« a i svetište, tajno mjesto. »Pastophorion« se je zvao katkada i »*prothesis*« — te je nasred te sobice bio stol za darove (»mensa propositionum«), a redovito se je nalazila sa strane evanđelja. Ovakova prothesis vidi se u »Gradskoj bazilici« u Solinu, koju digoše biskupi V vijeka Sympherius i Hescyhius. Vide se ostaci prothesisa i u starohrv. crkvi sv. Marte u Bihaćima (IX v.).

Svete su se hostije u srednjem vijeku čuvale u izdubini stupa oltara ili u golubici od metala koja je visjela nad oltarom sa sredine ciborija. U XII—XIV vijeku sa strane evanđelja postavljale su se uza zid kasete u obliku kućice za čuvanje presvete euharistije. Današnji tabernakuli došli su u upotrebu u XV i XVI vijeku.

Oltar je već od starokršćanskog doba bio odijeljen — kao i prostor za svećenike presbyterium — od ostalog dijela crkve ogradom sa stupićima (cancelli).

Pred oltarom su kršćani vazda iskazivali najveće poštovanje, a neprijatelji baš oltar najviše mrze i kušaju ga pogrditi. Sv. Grgur Nazijazenski pripovijeda o svojoj majci, da izlazeći iz crkve nigda nije okrenula leđa oltaru nego bi licem gledajući u nj izlazila.

Sv. Ambrozije nije dozvolio caru Teodoziju ni da se približi oltaru, jer je pobio nemilosrdno mnoštvo ljudi u Solunu. I pogani, a i otpadnici od katoličke vjere, krivovjerci, rušili su kršćanske oltare. Za Mongole u XIII vijeku ostavio nam je zapisano Toma Arciđakon splitski ovo:

»Prodrijevši u samostane plijenjahu sve, podžigali su kuće, oskvrnjivali crkve, rušili oltare i razbacali relikvije.«

Suvremeni barbari i pogani ništa nova ne izmisliše.

Svetost oltara, na kojem je stan Krista Euharističnoga i Golgota nekrvna zahtjeva od nas poštovanje i sabranost dužno svetome mjestu — crkvi. *Dr. Lovre Katić.*

Crkva dopunjuje Kristovo trpljenje

Isus je kao glava i temelj Crkve zaslužio za nju obilje milosti koje ju čine »lijepom i slavnom«. Krv Kristova daje revnost apostolima, jakost mučenicima, ustrajnost priznavaocima, čistoću djevicama. Isto tako su plod ove predragocjene krvi i sva dobročinstva i svi darovi kojima su duše obdarene, skupa sa jedinstvenom povlasticom koja je podijeljena Bl. Djevici Mariji. I jer je vrijednost ove krvi neizmjerna, možemo se nadati svakoj milosti, ako je prosimo od našeg velikog Svećenika i Posrednika.

Od Isusa dakle možemo dobiti sve što je potrebno za naše posvećenje, jer je »veliko kod njega otkupljenje« (Ps. 129, 7). Za vrijeme svog umrlog života govorio je Isus Židovima, a sada nama svima ponavlja: »A ja kad budem podignut od zemlje, sve ću k sebi privući« (Iv. 12, 32). Oni koji bi pogledali na zmiju, koju je Mojsije bio podigao u pustinji, bili bi izliječeni od rana, koje su zadobili uslijed svojih grijeha. Tako će i sve koji pogledom vjere i ljubavi pogledaju u nj, Isus privući k sebi i uzdignuti ih do u nebo. On sam, pravi i živi Bog, pristao je na to da bude pribiven na križ za našu ljubav. Kao uzvrat za toliko poniženje on pridržava pravo da nas privuče k sebi, da nas pročisti, da nas uresi svojom milošću i uzdigne do neba gdje on prebiva. On je sišao s neba i, kad je prinio svoju žrtvu, opet tamo unišao, i sada ima moć da nas sa sobom tamo ponese, jer je naš prethodnik.

»Kad ja budem uzdignut sa zemlje, sve ću k sebi privući.« Mislimo na ovo neprevarljivo obećanje našeg velikog Svećenika, kadgod pogledamo na križ, jer je to obećanje izvor našeg pouzdanja. »Ako je on umro za nas, dok smo još bili njegovi neprijatelji« (Rim. V, 10), koju će nam milost moći odbiti sada kad mrzimo na grijeh i kad nastojimo da se otrgnemo od stvorova i od samih sebe da samo njemu ugodimo?

Smrt je Kristova izvor našeg ufanja. Ali da ona urodi pravim plodom moramo sami imati udjela u njegovoj muci. Na križu nas je Isus svih predstavljao i trpio radi nas svih, ali mi postajemo dionici te njegove žrtve tek kad se sami s njom združimo.

Na više načina možemo se združiti sa Isusovom žrtvom i postati dionici njegovih muka.

1. Moramo sa vjerom i ljubavi promatrati Isusa za vrijeme njegovih muka i trpljenja. Svake godine u velikoj sedmici proživljuje Crkva skupa s Isusom dan po dan, sat po sat sve prizore iz krvave drame svog Božanskog Zaručnika. Ona pred svoju djecu zorno riše sve patnje i muke, koje su spasile čovječanstvo. Nekoć su kroz ove dane bili zabranjeni svi poslovi, trgovina obustavljena pa i sudbene parnice morale su biti prekinute, jer je sve duše obuhvatala i uzbuđivala misao na Čovjeka - Boga, koji je svojim trpljenjem otkupio svijet. Danas naprotiv mnoge duše, otkupljene krvlju Kristovom, prolaze nehajno i ravnodušno ove dane. Mi se nećemo pridružiti ovoj skupini, već ćemo skupa sa sv. Crkvom razmatrati pojedine prizore ove božanske žrtve, i to će za nas biti izvor neprocijenjenih milosti. Rado zato obavljajmo zajedno i s drugima pobožnost križnog puta, osobito sada kroz korizmu.*)

2. Ali Isusova je muka neizmjerne vrijednosti, i zato je htio da uspomenu na nju obnavljamo svaki dan, a ne samo jedamput na godinu za vrijeme velike sedmice. Stoga je sam ustanovio žrtvu koja ima da na sve vjekove obnavlja uspomenu i plodove njegove žrtve na Kalvariji. To je žrtva sv. Mise: »Ovo činite na moju uspomenu« (Luk. XXII, 19). Ako prisustvujemo ovoj žrtvi ili ju prikazujemo skupa s Isusom, onda uistinu sudjelujemo i združujemo se s Njegovom mukom. Kršćanin koji živi liturgijskim životom nastojat će barem sada kroz korizmu svakog dana prisustvovati sv. Misi.

Više puta smo sigurno zaželjeli biti na Golgoti skupa s Marijom, Ivanom i Magdalenom. Ali naša nas vjera vodi pred oltar, gdje se Isus žrtvuje i kaže nam, da se tu zbiva ona ista žrtva kao na Kalvariji samo na drugi način. Tu Isus obnavlja svoju žrtvu, da nas učini dionicima svojih

*) Pobožni je opat Marmion kroz sav život svakog dana obavljao pobožnost križnog puta.

zasluga i zadovoljština. Mi ga ne vidimo tjelesnim očima, ali nam vjera kaže da se on tu prikazuje s istom zadaćom kao na križu. Pristupimo živom vjerom i padnimo pred noge Isusa koji se žrtvuje. On će nas združiti sa sobom i ispuniti čuvstvima ljubavi prema svom Ocu i prema ljudima, udahnut će nam mržnju na grijeh, pa ćemo skupa s njime moći uskliknuti: »Evo dolazim da učinim volju Tvoju, Bože!« (Hebr. X, 7).

3. Još se također možemo združiti s mukom Isusovom, ako za ljubav njegovu strpljivo podnosimo sve patnje i suprotivštine, koje nam on šalje po nedokučivim osnovama svoje Providnosti.

Kad je Isus pognut pod teškim križem stupao na Kalvariju, klonuo je pod tim teškim bremenom. I eto vidimo njega, koga sv. Pismo naziva »Božja jakost« (I. Kor. I, 24), gdje ponižen, slab, prostrt na zemlju ne može ni da nosi svoj križ. Da je Isus htio, mogao je usprkos svoje slabosti da nosi svoj križ do Kalvarije, ali u ovaj mah njegovo Božanstvo hoće da čovječja njegova narav osjeti svoju nemoćnost, da nam tako zavrijedi jakost kojom ćemo mi nositi svoje teškoće.

I nama je Bog dao križ da ga nosimo i svatko misli da je njegov najteži. Bez protivljenja moramo da primimo taj križ, jer nam Isus kaže: »Tko hoće da bude moj učenik, neka uzme križ svoj; neka ide za mnom« (Mat. XVI, 24). Ako velikodušno prigrlimo svoj križ, mi ćemo se ujedno sjediniti s Isusom koji trpi, jer primajući svoj, mi ujedno pomažemo i Isusu nositi njegov križ. Promotrimo ono što nam kaže Evanđelje. Kad su Židovi vidjeli da je Žrtva njihova slaba i bojeći se da ne prispije do Kalvarije, zaustave slučajnog prolaznika Šimuna iz Cirene i prisile ga da pomogne Spasitelju. Da je htio, Krist je mogao, kako smo prije spomenuli, da iz svog Božanstva crpi potrebnu snagu, ali on je pristao na to da mu se pritekne u pomoć. Hoće da nam time pokaže, kako ga svako od nas može i mora pomoći u nošenju križa. Zato nam Krist sada kaže: »Primite ovaj dio mojih muka koje sam u svojoj božanskoj premudrosti za vrijeme svoje muke pridržao za vas.« Možemo li odbiti da ne primimo iz ruku Kristovih onu bol, kušnju, teškoću ili protivštinu? Hoćemo li odbiti da ne pijemo iz kaleža koji nam on pruža i iz kojega je sam prvi pio? Recimo mu stoga: »Da, božanski Učitelju, primam od srca ovaj dio, jer mi ti to šalješ.«

Često puta će se naša ramena savijati pod težinom bremena. Sv. Pavao sam priznaje da su stanoviti časovi njegova života bili preko mjere ispunjeni poteškoćama i patnjama, »da smo mi već očajavali za život (II. Kor. I, 8). Ali i mi, kao i veliki Apostol, uprimo pogled u Onoga koji nas je ljubio toliko da se žrtvovao za nas. I u onim časovima kada je tijelo izmučeno, kad je duša potištena, kad duh živi u tami, združimo se još žarčom ljubavlju s Isusom, pa ćemo u njegovom križu naći jakost, mir i onu nutarnju radost koja će se odražavati na našem licu usred svih muka i patnja, kako kaže sv. Pavao: »Preobilujem radošću pored sve nevolje naše« (II. Kor. VII, 4).

Ovo su milosti koje nam je Spasitelj zaslužio. Kad je uz pomoć Šimuna Cirenejca uzlazio na Kalvariju, mislio je na sve one koji će mu, tijekom vjekova, pomoći nositi križ na taj način da prihvate svoj križ. I on je u taj čas za njih zaslužio neiscrpive milosti jakosti, ustrpljenja i pripravnosti, da i oni mogu skupa s njime reći: »Oče, ne moja nego Tvoja volja neka bude« (Luk. XXII, 42).

Utjelovljena Riječ, kao glava Crkve, uzeo je sebi veći dio svojih muka, ali je jedan dio ostavio i Crkvi, svom otajstvenom tijelu. Sv. Pavao nas o tom poučava ovim riječima: »Dovršujem nedostatak nevolja Kristovih u tijelu svojemu za tijelo njegovo, a to je Crkva« (Kol. I, 24). Zar nisu dostatne patnje Kristove? Naprotiv, one su preobilne i neizmjerne i njihova je vrijednost neprocjenjiva i obilno je kod njega otkupljenja (Ps. 129, 7). Ništa dakle ne manjka trpljenjima kojima nas je Isus otkupio. A onda što to kaže sv. Pavao da on mora nadopuniti? Sv. Augustin nam na to odgovara: »Ispunjene su sve patnje, ali ih je ispunila samo glava. Treba dakle da i tijelo ispuni svoj dio; a vi ste Kristovo tijelo i njegovi udovi« (Razlag. Ps. 86, 5).

Kao udovi Kristovi moramo i mi da uzmemo svoj dio u njegovim patnjama, jer nam je on sam odredio tako. Ali ostavljajući nam taj dio, on nam je u križu svom ostavio i pomoć i jakost da možemo nositi svoj križ, »jer u čemu je sam stradao i bio iskušan, može pomoći onima koji se iskušavaju« (Hebr. II, 18).

Dom Colomba Marmion
Pr. N. B.

Život s crkvenom godinom

na dalmatinskim otocima

Na dalmatinskim otocima, izuzevši male iznimke zadnjih vremena, sačuvala se je katolička vjera jaka, uza sve vanjske uplive i domaće poroke. Tomu su, osim ostaloga, uzrokom i uvriježeni običaji, koji su tijesno povezani s vjerom i Crkvom katoličkom. Nema rada ni govora, ni pozdrava ni odzdrava, ni polaska ni dolaska, ni veselja ni žalosti bez Božjega ili Isusova imena, kako nema ni kuće ni polja ni lađe bez vjerskoga znaka. Prama tomu kako dani, sedmice, mjeseci i godine, tako i život u njima razvija se s životom Crkve. Pače se i vrijeme broji i rad se izvodi prama crkovnim svetkovinama.

Sad ćemo pogledati, kako se naš narod pripravlja na najveći blagdan, na Uskrs. Ove običaje opisujemo sa željom, da se i dalje čuvaju, još više, da se zgodnom poukom starim formama dade nov duh.

*

Uskrsno je doba puno liturgijskoga života. Najprije na zadnji dan poklada oko 11 sati u večer otegnuto i turobno zvonjenje zvona javlja pokorno doba i njegov početak Čistu Srijedu, koja donosi »luženje« (obložit se = lugom se posuti) nakon karnevalskih dana, »kad kaurin poludi«, za što moraju u nekim mjestima dobre kaurske duše tri zadnja dana pred izloženim Svetotajstvom zadovoljštinu davati. Priprava je za Uskrs post, nemrs, molitva i funkcije oko žalosnih misterija. Što se posta i nemrsa tiče, povrh propisa su se do nedavna u nekim mjestima i kućama dizala »komoštra« (verige nad ognjištem), a u nekim mjestima još i sad u Čistu Srijedu, kad nije ni kuhana, kamo li mrsna — djeca vas dan ulicama vucare komoštra, da ih od čađa očiste. Ima također duša, koje ni mrsna ni mliječna od Pepelnice do Uskrsa ne okuse. Ima opet i onih, koji ništa ne okuse »od Glorije do Glorije« t. j. otkad se u Vel. Četvrtak zvona zavežu, dok se u Vel. Subotu ne odvežu.

U Korizmi su svečanije propovijedi, svaki dan katekizacija djece u crkvi (osim škole), onda rane pjevane Mise, preko kojih se posebnom pokorničkom intonacijom pjevaju one lijepe epistule i evanđelja, koje mnogi na pamet nauče te im duševnim blagom postanu. Isto se

tako pjevaju svaki dan preko Mise pokorni zazivi: »Bože, daj mir i jedinstvo.....« Svake večeri se obavljaju pobožnosti ili žalosnih otajstva sv. Krunice ili Križnoga puta ili čašćenja moći sv. Križa ili Gospe od 7 žalosti posebnim funkcijama i pjesmama. Ističu se »Marački petki«, kad se, uz ostalo, u nekim mjestima na 3 sata pop. oglašuje tužnim »brecanjem« zvona »agonija« (smrtna borba) Isusova, koja se u drugim mjestima svakoga petka u godini javlja. I tada vjernici kapu skidaju i molitvu obave, a u nekim mjestima, gdje se tko našao, baca se na koljena i moli na čast »trudne muke Isusove«. Skida se kapa, kad se Svetotajstvo prikazuje ili sahranjuje.

Cvjetna Nedjelja je osobito pokorno svečana, jer se toga dana otvara pobožnost 40 ili 7 sati klanjanja, od kojih svak barem po jednu (uru) obavi, i kad nova ura zvoni, svak barem kapu skine ili klekne i pomoli se svetot. Isusu. Još je prije toga sjajna Cvjetnica blagoslovom »palama« i odnosnom procesijom, u kojoj svak učestvuje držeći u ruci kitu masline ili javora ili datula ili drugoga zelenila, dok mlađarija velike snopove toga kića (što posebno »palmom« zovu) nosi, da po jednu kiticu u zgodno mjesto u kući, u polju i u brodu, uz posebnu molitvu, udjene. Cvjetna je Nedjelja i u tomu privlačiva, što se preko svečane Mise dramatskim, ili recimo, opernim načinom Muka Isusova po Mateju pjeva.

Sličnom će pjevanju Muke u Vel. Utorak i Srijedu neki prisustvovati. U večer će pak Vel. Srijede, a tako Četvrtka i Petka, sve muško i žensko prisustvovati, muško napose šibom za »baraban« opskrbljeno; dok će preko dana na ispovijed pristupati.

Značajno je, da u mnogim mjestima preko noći između Četvrtka i Petka idu procesionalno »za Križićem« iz jednoga u drugo obližnje mjesto. (Inače to čini svaka župa u Petak u jutro po svome mjestu). To je osobito impozantno po sredini hvarskoga otoka između Jelse, Vrbovske, Vrbanja, Svirača, Vrisnika i Pitava. Svaka se župa na 11 sati u večer uputi pjevajući i moleći put druge župe, gdje pohodi »Sveti grob«, pa dalje u druga sela i varoši, dok sve ne odredi. A to traje svu noć. Narod ipak ide i svake godine »za Križem«. Ima ih, koji čak iz Amerike za zavjet ili pobožnost dođu, da pred procesijom bosonogi nose Križ, kojemu u čast obilnu milostinju (čak

na hiljade) poklone, a koji mu prate Križ duplirima i pjevače kao i najodličnije mještane objedom Vel. Petka počaste. Nu i inače kad je Križ otkriven i na poklon izložen, svak trostrukim poklecanjem ili lizući na koljenima, posebice ili u skupinama (n. pr. bratovštine) k Križu dolazi i rane Isusove ljubi, a isto tako »Sveti grob« po crkvama obilazi. U Vel. Četvrtak što bilo da bilo za hranu, salata ne smije manjkati na uspomenu, jer je Isus blagovao na zadnjoj večeri divlju loćiku.

U Vel. Petak u jutro je »Suha Misa« i pjevana Muka po Ivanu, a u večer nakon funkcije »barabana«, propovijed, a iza toga po mjestu velika procesija, u kojoj se u crnini nosi Svetotajstvo bijelom koprenom pokriveno a i svi križevi iz svih crkava, dok su svi prozori po kućama okićeni i rasvijetljeni, a u mjestima pri moru ribarski »ferali« (fenjeri« ispred obale, kud Svetotajstvo prolazi, puteve svojom jakom svjetlošću osvijetljuju.

U Vel. Subotu je, uz ostalo, blagoslov ognja pred crkvenim vratima. Mnogi prinose po komad drva, da se nagori, pa da ga doma kao blagoslov odnesu na svoje ognjište, a s lugom da povrće siju. Voda onoga dana »krštena« doma se nosi; gucne se je, oči se umiju i spremi se za svaku potrebu. Bez toga kao i bez križa kuća ne smije biti. Manjkavost se izrazuje začuđenjem »nema u kući ni križa Božjega« ili »ni krštene vode«. Kao blagoslov čuva se u kući komadić voska od »trojice« (trograne svijeće) i od uskrsne svijeće. Kad pak zazvoni »na Gloriju«, svak skida kapu i pozdravlja sveto Uskrsnuće; majke pak dječicu iz povoja prvi put obuku i prošetaju.

Svane i Uskrs. Javlja ga proljetna priroda, svečanost i radosno raspoloženje. Prvi susretaj čestitanje sv. Uskrsnuća zove, a u crkvi župnik svemu puku čestita i uzvrat: »I vama na spasenje«, čuje. Dakako da funkcijama, kao i na Božić, svak mora prisustvovati i u najvećem broju na sv. pričest pristupiti. Domaćica će se pak osobito brigati, da priredi tečniji zalogaj, napose jagnje (ili kozle) jaja, mlada sira, sirnice i »garitula« (to su kolači, u koje se po srijedi prije pečenja udije jaje). To će župniku i na blagoslov ponijeti. Ta: »dan je svetoga Uskrsnuća, pomoglo nas!« *Don Juraj Dulčić.*

Život u Kristu po liturgiji

Naš nadnaravni život je u stvari Kristov život. Ne samo u tom smislu što nas je Krist otkupio i uzdigao na visinu nadnaravnoga života, nego i zato što Krist neprestano taj život daje i podržava. Kao što u mladicama nema života nego po soku iz loze tako i mi živimo samo od Glave — Krista.

Nadnaravni život se usklađuje prema načinu našega naravnog života, po načelu da nadnaravno ne ruši narav nego da je uzdiže i na njoj nadograđuje. A pravi život čovjeka je složen od tjelesnog i duševnog življenja. Jedno bez drugoga ne da se kod zemaljskog čovjeka ni zamisliti. Tako naše duševno djelovanje dobija svoj objekt samo preko osjetnih to jest tjelesnih slika i jedino preko tjelesnih izražaja može da svoj život očituje. A tijelo opet jedino od duha i po njemu živi i djeluje. Radi takvog načina našega običnog života Bog je uspostavio slične odnose i u našem nadnaravnom životu.

Krist kao Bog, Vječna Riječ, može da bude uzrok i izvor nadnaravnog života anđela jer su oni čisti duši. Ali kod tjelesnog čovjeka koji polazi sa osjetnih, tjelesnih stvari i tek po njima dolazi do duhovnih, bilo je potrebno drukčije, tjelesno očitovanje Božanstva, da bi čovjek mogao od Njega potpuno i istinski da živi. Kristovo je utjelovljenje bilo potrebito ne samo za naše otkupljenje nego i zato da nam u našem svakidašnjem kršćanskom životu nužno potrebita milost dolazi preko tjelesnih, sakramentalnih oblika.

K tomu je u našem životu po grijehu uništena ravnoteža između duha i tijela. Tako da su ova dva sastavna elementa čovjekova života postali upravo dva suprotna pola, između kojih se čovjek neprestano raspinje i kida. Hoćemo gore a padamo dolje. Prema dolje vuče sva težina tijela, sjetilnost i sklonost na grijeh. A gore nas uzdiže samo snažni napor volje. Zato je i naš duševni život uvijek u opasnosti da ga sjetilnost ne povuče dolje i ne uguši.

Tomu da pomogne: da i naš sjetilni dio produhovi i oplemeni, da u njem donekle poništi, neutralizira onu težnju prema dolje i da ujedno duhu dade sjetilni oslonac u težnji prema Bogu, zato nam se Bog približuje na osjetan, sakramentalan način. Prvi takav sakramentalan susret sa

Bogom doživljujemo po krštenju. Po njemu se otajstveno pripajamo Kristu »u kojem prebiva sva punina Božanstva«, postajemo udovi Njegova tijela. Time počinje naš život u Kristu, ili bolje, život Krista u nama.

Krist je tu sve, on daje, a mi samo primamo. Kako se ono jednom fizički sjedinio s čovječjom naravi da sve ljude otkupi, tako se sada na otajstven način sjedinjuje s nama da baš nas spasi. Jer je to konačni cilj Njegova utjelovljenja. Pri tom sjedinjenju mi postajemo s Njime jedna otajstvena osoba, te se tako i na nas proširuju neizmjerne zasluge Kristova života. A kako je On ujedno druga božanska osoba, Sin Božji, On u nas ulijeva svoje božansko djelovanje, daje našim činima nadnaravnu vrijednost, daje čitavoj našoj duši božanski pečat. Je li onda previše reći, da se Krist na otajstveni način ponovno utjelovljuje u nama? Pa on sam tako govori toliko puta. »Ko ljubi mene i Otac će moj ljubiti njega, i k njemu ćemo doći i kod njega ćemo se nastaniti.« (Iv. 14, 23).

Tim životom Krista u nama, direktnim dakle doticajem s Bogom, mi ulazimo u »svetinju nad svetinjama«, postajemo svećenici u duhovnom smislu riječi, ono što sv. Petar naziva »regale sacerdotium« — kraljevsko svećeništvo. To svećeništvo svih vjernika stečeno krštenjem (Möhler: Symbolik) proširuje sv. potvrda. Drugi pak sakramenti obnavljaju ili uvećavaju život milosti. Dakako do najvišeg stupnja taj život dolazi po Euharistiji, gdje se sam Krist skriva pod oblicima mrtve tvari da se može upravo fizički sjediniti s nama, te biti naša hrana i naš život. Zato Crkva i moli: »Nasićeni nebeskim slastima molimo te, Gospodine, da uvijek težimo za njima, jer po njima zbiljski živimo.« (Popričesna VI nedj. po Bogojavljenju).

Ali da bi mogli što potpunije u Bogu živjeti, te da bi otajstveno sjedinjenje s Kristom bilo trajno, treba da mi taj život u našoj svijesti prinosimo, da ga svestrano shvatimo, da naša duša bude toga puna. Jer samo tad će se to odraziti u našem životu i radu.

Zato nam se Krist preko Crkve očituje ne samo sakramentalno nego i verbalno: u liturgijskom tekstu. Svaki liturgijski dan ima svoje evanđelje, po kojem nam se Krist prikazuje uvijek u novoj slici. Njegov lik, Njegova nauka, Njegov rad, Njegovo trpljenje, sve se to u toku liturgijske godine pred nama odvija, uvijek veličanstveno, uvijek divno, božanski privlačivo. Naša duša, kao fotografska ploča prima te utiske i dok poslanica, molitve i pjesme potiču volju i čuvstva na razvijanje te Kristove slike, Krist sam istodobno ulazi na sakramentalan način u dušu da je iznutra krijepi i izgrađuje.

U Kristu je punina milosti i istine. Zato uvijek po liturgiji Krista svak nalazi, a u Njemu ono što baš dotičnom treba. Svaki narod, svako vrijeme, svaki čovjek po liturgiji može i mora da nađe svoga Krista te da Ga u sebi i oko sebe ostvari.

Samo dakle po liturgiji Kristovim životom živimo i Kristov život braći posredujemo. Nemoguće je, papa Pijo X je to rekao, bez liturgije pravo kršćanski živjeti; nemoguće je, mnogi su to oci iskusili i rekli, bez liturgijskog života uspješno sudjelovati u Katoličkoj Akciji.

Miličić Ante.

O ljepoti i vrijednosti korala

»Gregorijansko je pjevanje oduvijek bilo smatrano kao n a j v i š i u z o r svete glazbe.«

»Crkvena glazba treba da ima tri uvjeta: da bude sveta, umjetničkog oblika i općenita. Sve ove vlastitosti u n a j v e ć o j m j e r i i m a gregorijansko pjevanje, pa je ono stoga vlastito pjevanje Rimske Crkve.«

Pijo X., Motu proprio.

O koralu se vrlo često pisalo i govorilo kao o ružnom, mračnom i dosadnom pjevanju. Međutim nitko tko pravilno i logično misli ne će to zamjeriti, jer takvi sudovi potječu samo iz neznanja ili iz lošeg iskustva. Tko čuje koral par puta u lošoj izvedbi, ne može postati njegovim pristašom, nego obratno samo protivnikom. Tako to biva sa svakom novom stvari, dok je temeljito ne upoznamo, i ne prodremo u njenu bit.

Iste godine kad je izdao svoj Motu proprio Papa Pijo X piše kardinalu Respighi-ju: »Gregorijansko pjevanje, koje smo baštinili od naših otaca i koje je sačuvano u raznim rukopisima naših crkava, slatko je i ugodno i tako i z v a n r e d n e l j e p o t e, da će svagdje, gdje bude uvađano oduševljavati i osvajati mlade pjevače.« Čini se da nešto nedostaje u ovoj izjavi, a to je, da koralno pjevanje treba dobro upoznati, naučiti, pravilno i sa razu-

mijevanjem pjevati. Međutim to je sve smatrao Papa Pijo X stvarima, koje se same po sebi razumijevaju, ali na koje se nažalost uvijek ne pazi u dovoljnoj mjeri. Tu dakle leži razlog antipatiji prema koralu, i to osobito kod onih, koji nemogu da se sami njegovom studiju posvete, ma i u najmanjoj mjeri, nego su ovisni samo o slušanju.

Kolikima je put do korala bio težak i trnovit, često i bez njihove krivice! Ali kad su ga jednom dobro upoznali, nisu mogli da ga ne vole i cijene. U svim epohama razvitka glazbe, koral je bio vrlo cijenjen, pa tako i u prvim kršćanskim vjekovima. Poznato je, kako je koralno pjevanje vjernika u milanskoj katedrali ganulo sv. Augustina. Ono je uz propovijedi sv. Ambrozija mnogo doprinijelo njegovom obraćenju. Ako pregledamo cio razvoj klasične polifonije, uvidjet ćemo, da je baš to doba najjači i najjasniji dokaz vrijednosti i ljepote gregorijanskog pjevanja. Jer klasična polifonija crpila je svoje teme iz korala, stvarana je potpuno u njegovom duhu, tako da se može bez pretjerivanja reći, da je klasična polifonija zapravo višeglasno harmonizirani koral. Pitajmo se, da li bi ti veliki majstori (kao na pr. Palestrina) posegnuli za koralnim motivima, kad ne bi bili uvjereni o njihovoj estetskoj vrijednosti? Da li bi opet djela klasične polifonije bila tako izvanredna, da nisu njihove melodije crpljene s koralnog izvora i da ne dišu njegovim duhom? Eto ta međusobna recipročna povezanost svakom jasno dokazuje, da koral ima veliku vrijednost i da su za nju znali i stari majstori. Vilhelm, trierski biskup veli 1856 g. za koral: »Koralno je pjevanje za slavu Božju i njegovih svetaca najodličnije pjevanje i kad se pravilno izvađa, nadvisuje svako drugo pjevanje svojom ljepotom, dostojanstvom i uzvišenošću kao i onom čudesnom tajanstvenom moći nad ljudskim srcima.« Ovo je jasan dokaz, da je koral u svako doba pa i u novijem vremenu bio ispravno shvaćen te cijenjen i prije Witta i Pija X. Sam Witt veli god. 1868: »Koral, cantus gregorianus, je najviši i najljepši produkt one umjetničke epohe, u kojoj su stvarane melodije bez pratnje, dakle bez harmonizacije; on je neprolazno i u svojoj vrsti nedostiživo majstorsko djelo prirodne glazbene tradicije.«

Papa Pijo X nije u svom Motu propriu ništa novo rekao, nego je samo jače naglasio i u logičnoj sintezi izrekao što su o koralu i crkvenom pjevanju držali ozbiljni i ispravni crkveni ljudi kroz sve vjekove. Zar nije biskup Ernst iz Linza još godine 1887 u neku ruku anticipirao Motu proprio rekavši: »Koral je korijen svake prave crkvene glazbe, dostojanstvom, uzvišenošću i snagom bogat kao nikoje drugo crkveno pjevanje.«

U općoj povijesti glazbe koral je imao vrlo znatnu ulogu i vršio je velik uticaj na njen razvoj. »Koral je vrlo znamenit stepen u razvoju jednoglasne pjesme. On posjeduje u svom formalnom savršenstvu i u svojim jedinstvenim umjetničkim elementima trajnu vrijednost«, veli Molitor. »Koral nema doduše — nastavlja isti pisac dalje — polifonog razvoja niti harmonije, što se sve tek kasnije razvilo, ali je zato to više melodijski elemenat u njemu razvijen. Nikada nije pučka pjesma stvorila tako mnogo i dosta umjetnički izrađenih motiva. Koral se je dostojno održao — a to pokazuje dnevno iskustvo — i kraj mnogo mlađe umjetne pjesme.« Ambros, poznati pisac povijesti glazbe, inače protestant kaže o koralu: »Glazba je na ogromnoj životnoj snazi gregorijanskog pjevanja ojačala, ona se je razvila na njegovim melodijama od prvih nesigurnih pokušaja organuma, dijafonije, faux bordona do najvećeg savršenstva palestrinskog stila.« Ovdje se odmah mogu citirati još neki protestantski auktori, koji u svojim izjavama o koralu ništa ne zaostaju za katol. auktorima. Tko n. pr. Köstlin: »Što se tiče glazbene vrijednosti gregorijanskog pjevanja treba prije svega istaći njegovu silnu snagu i dostojanstvo. Ovo pjevanje je sve ostalo pjevanje pa i svjetovnu pjesmu potisnulo i vršilo stanoviti uticaj na razvoj pučke pjesme.« U nekim berlinskim novinama piše ovo: »U umjetničkom smislu moramo priznati, da gregorijanske pjesme uza svu jednostavnost i jedinstvo, koje se koncentrisalo u crkvenom karakteru, pokazuje veliku mnogostranost. Melodije odgovaraju tekstu potpuno, čineći zajedno jednu cjelinu. Svaki pravi glazbenik priznat će njihovu unutrašnju vrijednost. Tko dakle bez predrasuda motri unutrašnju bit glazbe i njen cilj, a osobito u religioznom, crkvenom pogledu, taj će morati da prizna, da je gregorijansko pjevanje neuporedivo.« Protestant Thibaut kaže: »Pramelodije, uistinu nebeske, uzvišene pjesme i intonacije, stvorene od genija u najljepše doba Crkve, u umjetnosti su uvijek bile posebno njegovane; one dublje diraju i uzbuđuju našu dušu nego mnoge novije kompozicije s proračunanim efektom.« U predgovoru Lu-

terovog kodeksa napisao je O. Kade i ove riječi: »Gregorijanski pjev je u nekom smislu glas riječi Božje.« Kad ovako o koralu sude protestanti, što da o njemu mi katolici reknemo?

Uostalom i drugi veliki majstori, koji često nisu imali velikih ni osobitih veza s Crkvom i liturgijom, jednako su o koralu sudili. Zar nije dovoljno poznata ona anegdota o Mozartu, koji je slušajući prefaciju rekao da bi dao svu svoju slavu, da je on auktor te melodije? Berlioz, slavni francuski kompozitor, koji je na tako snažan i potresan način komponirao svoj grandiozni Rekvijem, rekao je: »Ništa se u velikom carstvu glazbe ne može usporediti sa djelovanjem koralnog Dies irae.« A zar se nije Wagner u zadnjem svom djelu Parsifalu sasvim priklonio duhu korala?

A tek ljudi koji su cio svoj život posvetili koralu, istražujući i izvađajući ga, ne mogu a da o njemu ne govore s najvećim oduševljenjem upravo pjesničkim zanosom. Kad se je poznati obraćenik slikar Verkade (i sam je postao benediktinac) vratio u Beuron, bio je upravo blagdan sv. Martina, koga benediktinski red osobito slavi. Poslije svečane Mise razgovarao je sa Ambrozijem Kienle-om, beuronskim kantorom i poznatim propagatorom korala. Među ostalim rekao mu je Kienle: »Da, taj koral, taj izvanredno lijepi koral! Pjevam ga već 20 godina a još uvijek otkrivam nove ljepote u njegovim melodijama. Treba duže vremena, dok ih naše razmaženo i pokvareno uho pronađe, jer način kako su građene koralne melodije sasvim je drugačiji nego u modernoj glazbi. No u umjetnosti variranja jedne melodijske misli, da se ista glazbena misao novim zvucima iskaže, nije koral natkriljen. Zar nije ovakav introit, kao što današnji (Statuit) svečana i bogata uvertira, koja svojim sjajem navješta veličinu tajni što dolaze? Pa ovakav gradual ili aleluja sa svojim melodijskim kliktanjem! Srce se otvara kantoru, kad mu se pred očima pojavi ovakva pjesma sa redovima nota bez teksta, koji se dižu i spuštaju kao valovi. Onda on može kliktati kao ptičica. A ovakav ofertorij (Veritas mea) sa dalekim intervalima, koji stvaraju snažne i smione melodijske lukove!« Sâm Verkade, iako nije glazbenik, veli o koralu: »Kad sam čuo kako je koral veličanstven i lijep kad ga se dobro pjeva, kliktao sam u duši. Bilo mi je kao onome, koji u ljubljenoj osobi iznenada otkrije novu plemenitu

crtu.« Dominik Johner, danas jedan od najpoznatijih pisaca o koralu, opisujući koral kaže: »Kako tajanstvenu koprenu širi melodija uskrsnog introita nad svojim tekstom, pa ipak kako se neočekivano svijetlo širi iz nje, koje tekst u svom liturgijskom značenju upravo preobražava!« Slavni restaurator tradicionalnog korala Dom Pothier kaže: »Vrijedno je divljenja, sa kolikom su umjetnošću pojedini dijelovi gregorijanske kompozicije između sebe povezani, kako pojedina vrsta melodijâ ima svoju vlastitu fizionomiju a da se ipak individualni izričaj pojednačnoj melodiji ništa ne umanjuje. Kraj toga se ipak jedna vrst od druge između sebe vrlo karakteristično razlikuje. Melodija prati tekst u svim kretnjama, podaje mu snagu i puninu a da sebi time ništa vrijednost ne smanjuje. Sve se to događa bez vanjskog sjaja, bez pretenzije, bez nekih izvanrednih sredstava, sa malo elemenata što ih diatonska ljestvica pruža, sa jednostavnim i skromnim, ali raznovrsnim i bogatim ritmom.« Ovdje treba napomenuti, da je koral mnogo puta analiziran s estetske strane (Dom Pothier, Birkle, Johner, Suñol i t. d.) i da je na primjerima dokazano, da koralne melodije odgovaraju svim postavljenim pravilima i principima glazbeno lijepoga. Štaviše mnogi auktori daju koralu prema njegovoj općoj i estetskoj vrijednost prvenstvo pred svim ostalim kompozicijama. Vivell veli: »Koralu nije potreban neki ritam u taktovima pa da bi ga se moglo tek onda smatrati umjetnošću. On je svojim umjetničkim sadržajem mensuriranim melodijama u najmanju ruku ravan, štaviše, još ih u mnogom i nadvisuje.« Santer: »Koral ne samo da ne zaslužuje, da ga se isključi iz reda umjetnosti i umjetničkih djela nego mu štaviše među njima treba dati prvenstvo.« Baini: »Prave, stare, koralne melodije, pa ma šta neki stanoviti glazbenici govorili, apsolutno su nedostižive.« Slovenski učenjak J. Mantuani napisao je u svom spisu o gregorijanskom koralu: »... razvidno je, da je tradicionalni koral umetniška zadeva — in to v prvi vrsti — i za cerkev i za njene sinove in služabnike.«

Doista! Kad je koral tako visoka umjetnost, puna toliko nedostižnih ljepota, kako se to vidi iz ovih brojnih citata, što treba mi svi da činimo? Da li da i dalje ustrajemo u opoziciji prema njemu, da ga kritikujemo i osuđujemo samo možda zato, jer ga dovoljno ne poznamo? Ne! Nastojmo da ga ipak upoznamo bilo ličnim studijem

bilo slušanjem dobrih izvedbi. Približimo mu se puni dobre volje, spremni da nas se takne njegova ljepota, da nas gane i dirne njegova dubina!

A konačno još jedan dokaz vrijednosti korala je vraćanje doba klasične polifonije. Dakako ne u istom obliku i ne s jednakim sredstvima ali s jednakim materijalom: koralnim temama i komponiranjem novih melodija u njihovu duhu. Moderni crkveni kompozitori sve se više služe koralnim melodijama stvarajući ujedno i nove u njihovom duhu. Hvala Bogu, i kod nas se to opaža.

Koral prodire sve više i u svjetovnu glazbu u koncertnu dvoranu (Respighi), u dom (J. Haas: Pjesme čežnje, za 1 glas i klavir: to je čisti koral sa liturg. tekstom samo u njem. prijevodu i s vrlo zanimivom klav. pratnjom). Tako će doći valjda opet vrijeme, kada će koralno pjevanje ponovno dominirati, kad će ga svatko znati da pjeva. I nekada je tako bilo. Sv. Jeronim nas obavještava, kako su nekada seljaci za plugom pjevali koral, aleluja.

Jer koral je bogat i prebogat. Njegova tematika je toliko raznolika, da još kroz vjekove može služiti i svjetovnoj i crkvenoj glazbi, bez da se iscrpi. »U crtanju duševnih stanja, u izričaju unutrašnjeg života koral je neiscrpiv. Tu je on bogatstvom sredstava i forme jednako velik kao što je i duševni život bogat na ugođajima i izričajima osjećaja«, veli beuronski kantor Kienle. On je uostalom vrlo lijepo karakterizirao što je koral, pa s tim značajnim riječima i završavam: »Osjećajni svijet liturgije je najbogatiji, a koral je njegov najpotpuniji i najsavršeniji izražaj.«

Stanislav Preprek.

»Većina je vjernika nesposobna da shvate ljepotu liturgije, jer nemaju prave ljubavi prema sv. Pismu. Prvi su kršćani bili daleko bolje pripravljeni, da s korišću prate svete obrede. I među običnim svijetom nijesu bili rijetki oni, koji su skoro sva četiri Evanđelja znali napamet, a i mnoge dijelove poslanice.«

Abbé Decrouille.

Benediktinski samostani u Dalmaciji

(Nastavak.)

Dva je sata trajala vožnja parobrodom iz Baške (na o. Krku) do otoka i gradića Raba. Nebo je bilo oblačno, a more nemirno. Gole i sive hridine vise s jedne i druge strane prolaza. Već iz daleka pozdravlja te gradić Rab sa svoja četiri zvonika. U srednjem je vijeku brojio do 6 hiljada stanovnika, imao je dva benediktinska samostana i bio je sjedište biskupa. Danas broji samo 1200 stanovnika, a već preko sto godina spada pod krčku biskupiju. Na obali nas je pozdravio provikar s oba kapelana. Za vizitaciju samostana Benediktinki nijesmo trebali mnogo vremena, jer je samostan nažalost vrlo malen. Potječe iz 11. stoljeća, a iz njega je veličanstven pogled na more. U vrtu koludrica stoji osamljen zvonik stolne crkve. Odatle je do stolnice par minuta.

Petak je uvečer. U stolnici je korizmena propovijed. Jer ne razumijem, prolazim ulicama i promatram život tih ljudi. Ovdje kao skoro i u čitavoj sjevernoj Dalmaciji sav je ženski svijet u crnu, počevši već od malenih djevojčica. Po raznim sam mjestima pitao za uzrok tom običaju i dobio sam različite odgovore. U Krku mi je jedna žena ovako rastumačila: »Od kada je izumro rod Frankopana, koji su bili najveći dobročinitelji našega otoka, u znak žalosti nosimo se ženske u crnu.« Neki mi je pak profesor tvrdio: »Kad su Mlečani zavladali ovim krajem, prisilili su naš ženski svijet, da nosi crna odijela u znak odvisnosti.« Najtočnije je po svoj prilici rekla ona žena u Pagu: »Zato nosimo crno, jer doista nema elegantnije boje.«

U gradu su nas skoro svi bez iznimke pozdravljali. Iznenada se pojavi predamnom visok oficir. Nešto me je upitao hrvatski, ali kad je vidio da ne razumijem, zapita me talijanski, jesam li ja onaj glasoviti Isusovac, koji će propovijedati u stolnici. »Niti sam Isusovac, niti ću propovijedati.« — »A tko onda drži danas korizmenu propovijed?« — »Koliko ja znam, gradski kapelan.« — »Njega sam mnogo puta slušao. Veselio sam se jednoj jezuitskoj propovijedi. Molim, izvinite.«

Blizu Raba još i danas postoji stara benediktinska opatija sv. Petra. Utemeljena je g. 1060, a danas služi za župsku crkvu, župski stan i za školu. Nažalost nijesmo imali

vremena, da posjetimo taj dičan spomenik benediktinske prošlosti.

Dva je druga sata trebao parobrod iz Raba do Novalje na Pagu. Kad je parobrod ulazio u luku, obala je bila puna svijeta. Za te je ljude dolazak parobroda najveći događaj dana. Prečasni nas je župnik čekao, da nas osobno na kolima povede u Pag. Dok smo se smještali u kola, mnogo se je svijeta okupilo oko nas, osobito djece. Barem se tamo dolje vidi dosta djece. Tri sata vožnje kolima prošla su brzo. Monsignor nam je pričao mnoge stvari iz dalmatinske povijesti: o Benediktincima i njihovim brojnim naseobinama, o Hrvatima i njihovim kraljevima, o Mlečanima i njihovom uništavanju. Bila je potpuna tama, kad smo oko 9 sati stigli u Pag. Za čas smo se ustavili kod Benediktinki, a onda smo odpočinuli u župskom dvoru.

Slijedeće sam nedjelje čitao sv. Misu u samostanskoj crkvi, koja je bila dobro posjećena. Dok sam čitao poslanicu, jedan je svjetovnjak stupio pred narod i pjevao poslanicu u staroslavenskom jeziku. Vidjelo se je, kako se tim ponosi. I to je jedan dokaz, kako je ovdje puk sjedinjen s oltarom.

Pag broji oko 4 hiljade stanovnika. Civilizacija je jedva prodrla u ovaj dalek kraj. Električno je svijetlo ovdje nepoznato. Morali smo se zadovoljiti sa svijećama i petrolejkama. Narod živi od masline, loze i stočarstva. Velik im je prihod i sol, koje se tu iz mora vadi 600—1000 vagona godišnje. Ženske još prave poznate čipke. U Pagu je malo moderne civilizacije, ali mnogo stare kulture, mnogo plemenitosti srca. Uvjerili smo se o tome, kad smo prolazili gradom. Doslovno svaki čovjek i svako dijete pozdravi. A ako ih što upitaš, uvijek prijateljski i prijazno odgovore. U srednjem se je vijeku Pag zvao »zlatnim otokom«. Vino, ulje, velike šume i sol, to je bilo bogatstvo Paga. Mlečani su uništili šume, zemlju su odnijele kiše u more, i danas je otok siromašan. Ti ljudi ipak nijesu nesretni. Civilizacija im nije stvorila mnogo potreba, a vjera ih čini otpornima i radosnima. Stari župnik pozna svoje Pažane i ljubi ih, a i Pažani poznaju njega i vole ga.

U ponedjeljak ujutro svršili smo svoj posao kod Benediktinki. Dobre su se redovnice teško odijelile od nas. Ni najstarije među njima nijesu nikada vidjele kojeg Benediktinca, a sigurno je prošlo preko sto godina da na taj daleki otok nije stupio opat. A i nama je rastanak bio težak, jer se nigdje nijesmo tako domaće osjećali kao kod dragih, revnih sestara iz samostana sv. Margarite u Pagu. Kad smo malo iza podne odlazili, sav je Rab bio na nogama, a Benediktinke su zvonile u sva zvona.

Radi parobrodarskih veza morali smo se zaustaviti u Zadru. U luci nas je čekao o. gvardijan tamošnjeg franjevačkog samostana. Kod sinova sv. Franje sinovi su sv. Benedikta bili uvijek lijepo primani. Još za života sv. Franje započelo je u Asiziju i u Subjaku prijateljstvo tih dvaju redova. Poslije podne smo vrijeme upotrebili za posjet preuzv. nadbiskupu i Benediktinkama. Kod njih nijesmo imali da obavimo vizitaciju, jer su one na talijanskom teritoriju. Ipak se je vidjelo, kako ih je naš posjet razveselio, jer zna da prođe dosta godina, dok vide kojeg subrata svojeg reda.

I drugi dan smo imali vremena, pak smo razgledali lijepi Zadar. Ušli smo u veliku baziliku sv. Krševana. Ta se bazilika sada nalazi u dosta žalosnom stanju. Opet su nas spopale tužne misli. Sve do g. 1805 bilo je tu najvažnije središte benediktinskoga života u Dalmaciji. Opatija, koja danas služi za gimnaziju, morala je biti vrlo velika. Ovdje se kao i na drugim mjestima slavne benediktinske prošlosti sama po sebi budi želja, da se ovoj zemlji opet daruju Benediktinci. Bez sumnje da ovaj red ima ovdje lijepu budućnost, jer je u hrvatskom narodu još i danas živa simpatija i ljubav prema njihovim prvim prosvjetiteljima. Kako je ovaj narod još prirodno dobar i pun vjere, osiguran bi mu sigurno bio i domaći pomladak. Najzgodniji je put do obnove benediktinskog života taj, da se oni koji imaju zvanja odgoje u stranim opatijama, a onda da u svojoj domovini osnuju koji samostan. To bi sigurno bilo i po namjeri sv. Oca Pija XI, koji želi, da se benediktinski red pripravi za rad na istoku. Redovnici bi iz ove zemlje imali najviše izgleda na uspjeh.

Opat Benedikt Reetz.

»Liturgijska vremena nijesu samo pobožni obredi, koji nam predočuju svu povijest našega spasenja. Glavni je njihov cilj, da u nama proizvedu plodove onih otajstava, koja nam prikazuju. Liturgija nije mrtvo spominjanje nego život.«

Dom Lefebvre.

Iz života svete Crkve

Himna Euharistijskog Kongresa u Budimpešti. Za ovaj se 34. međunarodni Euharistijski kongres vrše velike pripreme, osobito duhovne naravi. Za kongres je izašla i posebna vrlo lijepa himna, koja je prevedena na sve jezike. Ovdje je donosimo u latinskom originalu i u hrvatskom prijevodu, što ga je priredio preč. Don Juraj Dulčić. Bilo bi možda dobro, da se i naši diecezanski odbori ovog kongresa pobrinu za melodiju, koju je priredio Dr. Geza Koudela, pak da i hrvatski hodočasnici sjedine svoje glasove sa stotinama hiljada.

Exultate, quotquot late Sparsi Christum creditis, Canticisque collaudate Tantum Regem debitis! Orientis, occidentis Gentes genu flectite, Jubiloque gratae mentis Laudes Christo nectite: Christe in hoc Sacramento Caritatis vinculum, Tuae pacis testamento Corda iungas omnium!	O vjernici širom svijeta Bogom se veselite, Pjesmom časti i poleta Krista Kralja slavite! Od zapada do istoka Smjerno mu se klanjajte Te iz srca svi duboka Hvale mu uzdavajte: Kriste, Bože otajstveni, Vezo vječne ljubavi, Oporukom proglašeni Svijetu mir uspostavi!
Nobis olim homo factus Infans terram appulit, Propter nos in crucem actus Sese Patri obtulit Denuo nunc hic apparet Comes nostrae fit viae, Pereuntes ut servaret Formam sumpsit hostiae. Christe in hoc Sacramento...	Kad nas spasit nekoć htio, Na zemlju je sišao, Za grijehe nam trpio, Na smrt križa išao; A sad da nas putne štiti Među nama boravi I svojim nas Tijelom siti, Smrti da nas izbavi. Kriste, Bože otajstveni...
Fratricidis ardent bellis Huius gentes saeculi, Odiorum heu procellis Agitantur populi. Seda venti tu furorem, Bella aufer tristia, Tuum doce nos amorem, Dulcis Eucharistia. Christe in hoc Sacramento...	Ljut se bojak svijetom bije, Krv prolijeva bratu brat, Sve paklenom mržnjom vrije, Srče sve u sunovrat. O Isuse, ti ugasi Rata, mržnje oluje; Daj nam ljubav, njom nas spasi Iz preslatke Hostije! Kriste, Bože otajstveni...
Poenitentes te rogamus, Caritatis victima: Ut te vere diligamus, Move cordis intima. Sacrilegas, deprecamur, Tolle undas criminum: Expiati uniamur Tibi, Centro Cordium! Christe in hoc Sacramento...	O ljubavi Žrtvo sveta, Skrušeno te molimo, Gani srca diljem svijeta, Da te pravo ljubimo; Ti ustavi i ti stegni Mah razornih bujica; K sebi srca sva pritegni, O središte srdaca! Kriste, Bože otajstveni...

Liturgijska literatura

Koje propovijedi slušaju jocisti?

»Bulletin paroissial liturgique« donosi izvadak iz okružnice, koju je kanonik Cardijn, vrhovni duhovnik jocista, uputio svim duhovnicima katoličke radničke omladine. U njoj im između ostaloga preporuča što će tim vrijednim mladićima najviše propovijedati kroz ovu radnu godinu:

»1. Krštenje nam dariva život milosti, utjelovljuje nas u Krista i čini nas dionicima života presv. Trojstva. Svi koji su kršteni sačinjavaju međusobno jedno živo tijelo, Crkvu. To je tijelo ujedno vidljivo i nevidljivo. Glava je Crkve Krist, a Papa, biskupi i svećenici su vidljivi namjesnici Kristovi.

2. Krsnu milost još jače utvrđuje sakramenat sv. potvrde, koja nam daje sposobnost za djelotvoran apostolat u Crkvi koja se bori.

3. Kroz sav život treba napredovati neprestano u sebi razvijati u sebi bogatstvo krsne milosti. To je moguće jedino, ako redovito sudjelujemo sakramentalnom i liturgijskom životu katoličke zajednice.

4. Tako shvaćena i proživljena krsna milost mora da prožme sav naš život, nutarnji, staleški, zabavni, obiteljski, socijalni i politički. Tada će svako djelo kršćanina biti djelo Božanske vrijednosti. Život kršćanina bit će tada Božanski život.«

Ko i malo pozna početak i razvoj jocizma (v. »Specijalizirani pokreti Katoličke Akcije« od preuzv. Pušića, izd. Zvijezda mora), zna da su ove velike duhovne istine bile temelj jocističkog života i uspjeha. Kako se vidi, Cardijn ne počiva na postignutim uspjesima, već hoće da se uvijek iznova i sve temeljitije govori mladim radnicima o ovim istinama, koje su temelj liturgijske obnove.

Stanje i želje liturgijske obnove u Austriji.

Vođa liturgijske obnove u Austriji P. Parsch napisao je u februarskom broju »Bibel und Liturgie« članak: »Kakvo je stanje liturgijskog pokreta koncem 1937?« Između ostaloga piše:

»Vrlo je razveseljiva činjenica, da se za liturgiju više ne zanimaju samo pojedina društva, niti samo opatije, već da je zanimanje za liturgijsku obnovu prodrlo i u župe. U zemljama gdje je skoro posve ograničeno vanjsko organizacijsko djelovanje Crkve, gajenje je liturgijskog života jedina mogućnost pastoracije. Znak je napretka i to, što biskupski Ordinarijati sve više priznaju liturgijski pokret i preuzimlju njegovo vodstvo. Na sinodama se daju upute, kako treba puk privesti liturgijskom životu. U nekim se biskupijama dapače crkvenim odredbama uredilo liturgijsko sudjelovanje Misi. Poznat nam je samo jedan slučaj, gdje je biskup prema liturgijskoj obnovi zauzeo protivan stav, ali i to nam dokazuje, koliko je ona prodrla u život. Svima postaje jasno, da nema moderne pastoracije bez pučko-liturgijske obnove. Zato se i Katolička Akcija sve više veže s našim pokretom. Često se čuje aksiom: Katolička Akcija mora da dođe s oltara, Katoličke Akcije nema bez liturgijske akcije.

Sada nam je osobito na srcu liturgijska proslava Uskrsa i djelomična uporaba živog jezika u liturgiji. Što se tiče Uskrsa, doznajemo iz pouzdanog izvora, da su neki Ordinarijati već pitali u Rimu dozvolu, da se obredi velike subote prenesu s jutarnjih sati na večer ili u noć. Tim bi se

ispunila i vruća želja svih prijatelja liturgijske obnove. Glede živog jezika, poznato je da su svi obrednici koji su tiskani zadnjih godina, izdani u jeziku dotičnog naroda. Isto tako se sve više dozvoljava, da se poslanica i Evanđelje pjeva u živom jeziku. To dvoje želimo i mi.« J. K.

Kad selo pjeva Gospodinu!

U madžarskom ceciljanskom časopisu »Magyar Korus« (V. godište, br. 19), nalazi se vrlo zanimljiva crtica iz liturgijskog života župe Szegvár. Župnu crkvu ove župe pohađaju pojedini hodočasnici iz svih krajeva zemlje a dolaze kojiput i u većim skupinama. Župna crkva nema baš osobite umjetničke vrijednosti, a i selo je kao svako drugo selo u madžarskoj nizini; ali što privlači strance, to je starokršćanski način prisustvovanja sv. Mise. U toj je naime župi već od godine 1929 najstrože provedena liturgijska reforma prema smjernicama najnovijeg liturgijskog pokreta. Ta se reforma odnosi ne samo na sudjelovanje kod sv. Mise već i na večernje na veće blagdane kao i Božićnu noćnu službu te na oficij za mrtve.

Stalni dio sv. Mise tako je raspoređen da ga svi vjernici s kantorom i korom mogu izmjenice moliti ili pjevati. O vjernicima te župe može se reći, da ne mole samo štogod, već uistinu pjevaju sv. Misu ili mole sv. Misu. I to daje toj župi jedinstven duh, koji privlači strance, jer se u njoj doista »prisustvuje sv. Misi«. Koji onamo dolaze da to čuju, mogu zatvoriti svoj misal, pa je dovoljno ako paze na svećenika, na kor i na vjernike.

U rasporedu drže se ovih smjernica:

1. Sav stalni tekst, koji se kod pjevane Mise pjeva na koru, vjernici ga izmjenice s korom recitiraju u tihoj Misi, a pjevaju u pjevanoj Misi. To su svi odgovori, pa Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus i Agnus.

2. Promjenljivi dijelovi, kao Introit, Gradual, Ofertorij i Communio pjevaju se u tonu psalma koji je označen za onu Misu. U tihoj se Misi ovi isti dijelovi pjevaju u narodnom jeziku u istom naznačenom tonu psalma, ili se pjeva po jedna kitica iz koje crkvene pučke pjesme koja odgovara tom dijelu Mise. Stalne dijelove recitira izmjenično kor i narod. To se recitiranje prilagođuje oltaru tako da svećenik ne treba čekati. Tiha Misa traje oko 30 časova. U pjevanoj Misi pjeva kor te stalne dijelove a narod kao drugi kor izmjenično recitira određene dijelove tako da se služba Božja ne zategne. Pjevana Misa traje oko 45 časova.

3. U adventu i korizmi kao i na nekoje znamenitije dane u crkvenoj godini, svećenik, nakon što je latinski pročitao poslanicu i evanđelje, odmah potom pročita to i u narodnom jeziku uz kratku pouku. Tako to biva ne samo u pjevanim već i u tihim Misama.

4. U Misama za pokojne promjenljivi se dijelovi recitiraju u tihim Misama, a pjevaju u pjevanim Misama. Sekvenciju izmjenice recitiraju i pjevaju narod i kor; tako isto i »Oslobodi me«.

Osobito treba istaknuti vrijeme u korizmi. U toj župi su korizmeni dani kao četrdesetdnevne duhovne vježbe za cijelu župu. Župnik svaki dan pročita poslanicu i evanđelje u narodnom jeziku uz posve kratku praktičnu pouku za život. Ove Mise traju s pjevanjem samo jedan sat, a počimaju u 6 ili 6 i pol. Sva je župa prisutna, i muževi i žene i djevojke i mladići, i svi se na ovaj način pripravljaju za veliki uskrsni blagdan. Župnik te župe zove se Dr. Verdon Ljudevit, a zahvalni vjernici ga međusobom zovu samo »župnikom sv. Mise«. E. K.

Razne vijesti

U crkvi ranjenog Isusa u Zagrebu upravitelj ovog obljubljenog svetišta nastoji, da vjernike privede što intenzivnijem liturgijskom životu. Tako će se u toj crkvi kroz čitavu korizmu svakog dana u 5 sati po podne čitati korizmeni Lekcionarij uz kratko prigodno tumačenje.

Na križarskom tečaju u Skradinu održano je 27. veljače posebno predavanje o liturgijskom životu. Ne bi smjelo biti nijednog tečaja bilo koje grane Katoličke Akcije bez sličnog predavanja i praktičnog sudjelovanja sv. Misi i drugim obredima.

U »Bogoslovnom Vestniku« (Ljubljana) napisao je sveuč. profesor Dr. Ušeničnik prikaz Dr. Kniewaldove knjige »Liturgika« i ovako je završio: »Kniewald je svojom »Liturgikom« dovršio veliko djelo. Čovjek, koji čita Kniewaldovu »Liturgiku«, na svakoj strani osjeća, da je Dr. Kniewald pisao knjigu iz ljubavi prema Crkvi i njezinoj liturgiji. Jer je pisao tom ljubavlju, djelo mu je tako lijepo uspjelo.« Tako drugi cijene naše stvari.

Slovensko liturgijsko glasilo »Božji vrelci« (koje izlazi kao prilog »Kraljestva Božjega«) najavljuje, da će početkom korizme izaći rukovođ kroz crkvenu godinu: »Leto Božjih skrivnosti«. To će biti prva knjiga nove liturgijske knjižnice, koju će izdavati Cistercijani u Stični pod naslovom »Živimo s Crkvom«.

Gorički nadbiskup Mons. Margotti zabranio je u svim crkvama svoje nadbiskupije mješovite zborove. U duhu kanona!

Svako hodočašće u Poljskoj mora odobriti biskup. Poljaci mnogo hodočaste, ali tim ne časte uvijek Boga, kao i kod nas. Zato su poljski biskupi odredili, kako se mora svako hodočašće obavljati i da se mora prije dobiti dozvola dotičnoga biskupa, a za hodočašće u inozemstvo dozvola episkopata.

Veličanstven oltar izrađuju u Budimpešti. Na njemu će zadnji dan kongresa zastupnik sv. Oca služiti svečanu sv. Misu. Baldahin ili ciborij nad oltarom bit će poput onoga u crkvi sv. Petra u Rimu. Da svi kongresisti sudjeluju svojim doprinosima kod gradnje tog oltara, izradit će ga prihodima što će ih dobiti od kongresnih značaka, kojih su naručili dva milijona.

Benediktinska opatija Grüssau otvorila je posebnu školu za zvonare i sve one koji u crkvi obavljaju kakvu službu. Škola će trajati dva mjeseca, a poučavat će ih u svemu što moraju znati o crkvenim obredima i propisima. Odsada će samo oni dobivati službu, koji svrše tu školu.

Novim nadopatom u Beuronu imenovala je sv. Stolica p. Benedikta Baura. Dugo je godina bio profesor dogmatike u Beuronu pa kod sv. Anselma u Rimu, a onda rektor grčkog kolegija u Rimu i duhovnik benediktinskog kolegija u Salzburgu. Održao je mnogo tečajeva za duhovne vježbe, osobito svećenicima. Poznata su i njegova djela, osobito liturgijska razmatranja »Werde Licht!«

U Francuskoj je poslije rata sagrađeno oko 4000 novih crkava. Od toga u pariškoj nadbiskupiji 109, zaslugom kardinala Verdiera. J. K.

CRKVENI KALENDAR

Nedjelja 13 III: **II. KORIZMENA NEDJELJA.** Ruho Ljub.
Ponedjeljak 14 III: **Ponedjeljak II. korizm. nedjelje.** Ljub.
Utorak 15 III: **Utorak II. korizm. nedjelje.** Ljub.
Srijeda 16 III: **Srijeda II. korizm. nedjelje.** Ljub.
Četvrtak 17 III: **Sv. Patricije,** biskup. Dvostr. Bij.
Petak 18 III: **Sv. Ćiril Jeruzolimski,** biskup i crkv. uč. Dvostr. Bij.
Subota 19 III: **Sv. Josip,** Zaručnik Bl. Dj. Marije. Dvostr. I. r. Bij.

Nedjelja 20 III: **III. KORIZMENA NEDJELJA.** Ljub.
Ponedjeljak 21 III: **Sv. Benedikt,** opat Dvostr. Bij.
Utorak 22 III: **Utorak III. korizm. nedjelje.** Ljub.
Srijeda 23 III: **Srijeda III. korizm. nedjelje.** Ljub.
Četvrtak 24 III: **Sv. Gabriel Arhanđeo.** Dvostr. Bij.
Petak 25 III: **Navještenje Bl. Dj. Marije.** Dvostr. I. r. Bij.
Subota 26 III: **Subota III. korizm. nedjelje.** Ljub.

Nedjelja 27 III: **IV. KORIZMENA NEDJELJA.** Ružičasto.
Ponedjeljak 28 III: **Sv. Ivan Kapistran.** Poludvostr. Bij.
Utorak 29 III: **Utorak IV. korizm. nedjelje.** Ljub.
Srijeda 30 III: **Srijeda IV. korizm. nedjelje.** Ljub.
Četvrtak 31 III: **Četvrtak IV. korizm. nedjelje.** Ljub.
Petak 1 IV: **Petak IV. korizm. nedjelje.** Ljub.
Subota 2 IV: **Sv. Franjo Paulski,** prizn. Dvostr. Bij.

Nedjelja 3 IV: **NEDJELJA MUKE.** Ljub.
Ponedjeljak 4 IV: **Sv. Izidor,** bisk. i crkv. uč. Dvostr. Bij.
Utorak 5 IV. **Sv. Vinko Ferer,** prizn. Dvostr. Bij.
Srijeda 6 IV: **Srijeda nedjelje muke.** Ljub.
Četvrtak 7 IV: **Četvrtak nedjelje muke.** Ljub.
Petak 8 IV: **Sedam žalosti Bl. Dj. Marije.** Dvostr. Bij.
Subota 9 IV: **Subota nedjelje muke.** Ljub.

NAPOMENE:

1. Kroz svo vrijeme korizme zabranjene su tihe zavjetne Mise. Tihe Mise za pokojne u crnu ruhu dozvoljene su samo prvog slobodnog dana u tjednu, kad nije svetac dvostrukog reda.

2. Kroz korizmu, kad nije svetac dvostrukog I. ili II. reda, sv. Misa može svaki dan biti korizmena (ruho ljubičasto). Liturgijska obnova želi, da se redovito čitaju korizmene Mise.

3. Blagdan je sv. Josipa zapovijedan skoro u svim našim biskupijama. Blagdan Navještenja Bl. Dj. Marije nije zapovijedan, ali se svuda slavi po običaju.